

INTERVIUL SĂPTĂMÂNII -

ZECE ÎNTREBĂRI PENTRU UN FOST ELEV

ȘTEFAN POPESCU este un alt fost elev de care sunt foarte mândru... Mi-l amintesc, mereu nemulțumit de lumea din jurul lui, cu ochii mari spre realitatea cenușie și complicată, cu o experiență de viață împovăraătoare și, de aceea, cu o maturitate accentuată. L-am urmărit seriozitatea cu care și-a construit o carieră intelectuală. A fost director general la Institutul Cultural Român, l-am văzut mereu alături de diplomați importanți ai Europei, deși, pentru mine, imaginea este tot aceea a băiatului fragil din prima bancă... Puteți, de altfel, să constatați toate acestea în interviul care urmează.

ZECE ÎNTREBĂRI, așadar, pentru dragul meu fost elev...

1. I.C. - Profesorul tău de filosofie, din liceu, își amintește (încă) întrebările numeroase pe care i le puneai. Dar tu? Ce au însemnat anii aceia pentru tine?

Ș.P. - Sigur că îmi amintesc! Îmi amintesc chiar și prima temă pe care profesorul meu de filosofie mi-a dat-o. Trebuia să fac o biografie despre Metodiul de Olimp, cel care a scris „Despre liberul arbitru”, însă la vremea respectivă nu am găsit nimic în enciclopediile consultate. Și acum simt un mic regret pentru că nu mi-am putut face tema... Cât despre anii de liceu, acum îmi apar în memorie ca un fel de lume perfectă. Mi aduc aminte de profesorii mei extraordinari, de profesorul de geografie, Gheorghe Răduică (nici nu îmi vine să cred că nu mai e printre noi!), de profesorul meu de filosofie și de economie, de profesorul Ioan N. Radu, de la revista Astronautica, de excelenta mea profesoară de franceza, Ștefania Rujan. Mi amintesc și de colegii mei, de doamna bibliotecară Maria Nicoară. În ciuda nostalgiei, nu regret că a trecut timpul. Au urmat experiențe extraordinare care m-au făcut să devin cel care sunt acum.

2. I.C. - Se rezolvă... Te aștept, la următoarea oră de filosofie, cu tema făcută! Luciditatea este o stare greu de controlat, se spune. Dar ezitățile ei ?

Ș.P. - Aș spune că luciditatea este de prea multe ori o povară. Nu-i ușor să privești cu luciditate mediul înconjurător, mai ales atunci când te

afectează în mod direct. Luciditatea este un apanaj al culturii. Cu cât ești mai dezvoltat din punct de vedere intelectual, cu atât ești mai lucid. Este desigur, un punct de vedere personal. Pe măsură ce am acumulat cunoștințe noi, experiențe de viață am devenit mai lucid. Ezitățile le-am avut numai atunci când inima a intrat în joc...

3. I.C. - Povestește-ne ceva despre experiența ta albaneză...

Ș.P. - Albania mi-a dat foarte mult. A fost o perioadă a acumulărilor care m-a dus apoi la Sorbona, la Școala Normală Superioară din Paris, la Școala Națională de Administrație, la Școala Franceză din Roma. În Albania am fost un autodidact - citeam foarte mult și încercam să întâlnesc cât mai multe persoane care să-mi povestească despre această țară. Experiența mea albaneză nu s-a terminat și mă va însoți toată viața. Imi aduc aminte când, acum doi ani, m-am dus în Kosovo, ambasadorul francez Jean-François Fitou m-a ținut trei ore în biroul lui și mi-a dictat zece pagini despre această a doua Albanie, care este Kosovo. Lucrarea de licență de la Sorbona - Franța, Albania și Marea Adriatică (1912-1915) -, lucrarea de final pentru primul meu masterat la Sorbona - Relațiile franco-albaneze între 1916-1920-, teza de doctorat de la Sorbona - Albania în politica externă franceză (1919-iunie 1940) - toate poartă amprenta experienței albaneze.

4. I.C. - Crezi că Europa ar putea să devină și altceva decât o ierarhie de state?

Ș.P. - Europa tinde să devină un singur ansamblu politic. Nu are de ales. Toată lumea este conștientă că, pe termen lung, nu se poate rezista marilor ansambluri geopolitice - SUA, China, Brazilia, Rusia, India și Indonezia. Totuși, această tendință către unitate politică și economică nu exclude competiția dintre componente. Este clar că se conturează un așa-numit nucleu dur, format din Franța și Germania, eventual din Marea Britanie, Benelux, Țările nordice, Austria; o Europă mediană - Spania, Italia, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, Țările baltice, Croația (atunci când va adera) și o periferie-România și Bulgaria. Această competiție este un fenomen normal al istoriei. În mod cert, o națiune precum Franța are responsabilități ce depășesc sfera europeană, o națiune relativ mică, precum Austria, își reface imperiul economico-financiar în Est. În acest context, România, deși a 7-a națiune a Europei, ca mărime demografică, o țară relativ bogată în resurse, riscă să devină o periferie, din cauza lipsei unui proiect de țară. Vedem cum tradițiile (vezi Lovinescu și analiza influenței negative a ortodoxiei asupra societății românești) joacă un rol important. Eu nu cred în recuperarea decalajelor, deși între 1840 și 1940, societatea românească a făcut un efort remarcabil. Cum poți recupera secole de tradiție universitară, timp în care Occidentul și-a format o

adevărată infrastructură intelectuală? Universitatea din Bologna a fost înființată la 1183, Salamanca la 1222, Sorbona la 1254. În Europa orientală, prima universitate este înființată la Atena, în 1837, iar în România la 1862... În plus, în plin Ev Mediu, universitățile occidentale care creaseră o Europă a latinității, puteau fi frecventate și de oameni săraci. În secolul al XV-lea, François Villon, un poet-vagabond, putea audia cursurile de la Sorbona. La noi, academiile domnești (care nu erau universități!) erau apanajul unui anumit segment al societății.

Noi vedem foarte bine cum astăzi nu suntem în stare să avem un proiect de țară, cum nu suntem în stare să cheltuim fondurile europene, să avem un plan național de investiții, cum nu avem obiective de politică externă, cum nu mai avem un învățământ universitar serios. De unde derivă toate acestea? Oare numai comunismul și tranziția sunt de vină? Oare Polonia, Cehia, Țările baltice nu au fost comunizate, ba unele chiar integrate URSS? Sau, poate, lipsa unei anumite tradiții care transcende rupturi istorice precum instaurarea comunismului? Mă întreb tot timpul de ce Caragiale, în plină vogă, s-a autoexilat la Berlin, unde a și murit în 1912. Probabil că sesizase această situație, de întârziere iremediabilă, întruchipată de „mentalitatea lui Mitică”.

Pe scurt, fiecare țară a Europei ocupă ierarhia pe care o merită.

5. I.C. - Dacă toate ar fi precum în teoriile politice... Ai scris despre naufragiul unei nave, România... În ce relație (afectivă) mai ești cu, iertare, cârmaciul?

Ș.P. - Imi plac analizele lucide și numai pe baza lor emit judecăți despre faptele unui om politic. Ce să fac, perioada franceză m-a făcut să fiu cartezian... Afectivitatea influențează negativ capacitatea de analiză. Constat că în opt ani de mandat al domnului Băsescu, situația economică a României s-a înrăutățit, că am intrat în criză fără a fi nevoie. De ce Polonia a avut în cel mai greu an de criză (2010) o creștere de 4,8%, de ce în ultimii trei ani în Polonia s-au construit 500 km de autostradă, iar în România acest lucru nu a fost posibil? Cum a fost posibil ca de la integrarea României în UE să nu existe niciun plan național de investiții? Cum anume a evoluat relația cu Franța, o țară de care ne leagă un parteneriat strategic? Ce investiții a mai atras România în ultimii 7 ani? Aceste întrebări mi le puneau toți ambadorii pe care îi întâlneam atunci când eram consilier special al Ministrului Afacerilor Externe.

6.I.C. - Așa cum scriam mai sus, ai fost director general la Institutul Cultural Român. Ce crezi despre această veche afirmație a lui Mihai Eminescu: munca unui om se poate plăti, cultura lui nici gând!

Ș.P. - Cultura lui poate fi răsplătită prin recunoaștere din partea comunității. Respectul față de profesor (inclusiv printr-un salariu decent), față de intelectual este o formă de a răsplăti cultura. Adesea m-am întrebat de ce în secolul trecut am avut un Iorga, un Titulescu, un Gusti, un Enescu etc. etc.? Pentru că societatea românească le-a dat voie să se afirme, i-a recunoscut, i-a răsplătit. Și astăzi avem oameni foarte inteligenți, dar societatea românească nu vrea să le mai facă loc.

7.I.C. - Octavian Paler scria că, în fond, cultura este sau ar trebui să fie o anumită formă de a iubi lumea și de a spera. Ce crezi că mai poate spera, astăzi, un tânăr în România?

Ș.P. - Dacă tinerii nu mai speră, atunci viețile lor, la nivel individual, sunt pierdute. Văd foarte mulți tineri care, în ciuda dificultăților, continuă să se pregătească cu pasiune, dar prea mulți sunt fără repere, dezorientați, indiferenți sau pragmatici în sensul îngust al termenului, fără idealuri, fără stele polare... Uneori și școala și părinții sunt de vină și fac totul pentru a alunga ideile utopice din capul tinerilor. „Învăță engleza și informatica, deoarece sunt de viitor ! Lasă literatura, teatrul, arta, filosofia!”. Nimic mai greșit, deoarece idealurile sunt matricea realului.

Dumneavoastră mă cunoașteți foarte bine. Ce aș fi ajuns eu, cu un tată (de fapt bunicul, care m-a adoptat) decedat când aveam numai 7 ani și cu o mamă (bunica-mamă adoptivă) care s-a retras într-o casă de bătrâni pentru a mă lăsa liber să studiez, să îmi urmez ideile utopice, speranțele ? Ar fi trebuit să îngroș rîndul șomerilor. Am ales să îmi urmez idealurile și asta fac și acum, ca director general al Cooperăii Externe al Institutului Cultural Român.

8.I.C. - Ce amintiri definitorii ai despre experiența ta, destul de lungă, franceză?

Ș.P. - În Franța am căpătat metoda, Franța mi-a deschis spiritul spre universal, mi-a permis să îmi însușesc perfect o limbă clară, care îți structurează gândirea. La universitate, dar și la celelalte instituții de învățământ superior franceze, am căpătat nu numai cunoștințe de specialitate, dar am fost format ca intelectual. Și această formare polivalentă a venit pe nesimțite, m-a cuprins într-un mod cât se poate de natural. Și cum ar fi putut fi altfel, când profesorii mei erau enciclopediști în adevăratul sens al cuvântului, prelegerile lor (ținute liber și nu simple dictări!) erau adevărate momente de erudiție și de elocință. Se puneau foarte mult accent pe spiritul de sinteză, dar și pe elocință. Săptămâna trecută, fiind la Paris, unul dintre maeștrii mei în relații internaționale mi-a

făcut cadou o carte cu cele mai frumoase discursuri ținute la Academia Franceză.

Pe scurt, Albania mi-a dat deschiderea, Franța universalitatea și metoda, iar în Italia, unde am locuit 4 ani, m-am regăsit ca om, mi-am dezvoltat spiritul estetic. E frumos, dar în același timp incomod : nicăieri nu mă mai regăsesc. Iubesc atât de mult cele trei țări, încât aș dori să trăiesc în toate în același timp.

9. I.C. - Pe toți invitații mei i-am întrebat despre orașul adolescenței lor. Ce înseamnă pentru tine Târgoviștea? Dar strada Liniștei?

Ș.P. - Târgoviștea este locul unde m-am născut și unde am descoperit lumea. Da, am descoperit lumea, pentru că un oraș, înainte de a fi o aglomerație de case, de străzi, de oameni, este un punct de vedere asupra lumii. Am avut norocul de a cunoaște oameni extraordinari, de la care am avut multe lucruri de învățat. Deși părinții mei naturali nu au vrut să știe de mine, Providența a făcut să am foarte multe repere de viață - profesorii mei de la Școala Nr.5 (Coresi), o parte dintre profesorii de la Colegiul Național C.Carabella, profesorii Ion Constanda, regretatul profesor Mircea T. Georgescu, dr. Paul Cega, doamna profesoară Draga Cega, dl. prof. Ivan Vasile Ivanoff. Unii vecini de pe strada Liniștei m-au înconjurat cu dragostea lor, până astăzi.

10.I.C. - Am tot repetat și această întrebare: dă profesorul ceva lumii sau ia ceva de la lume?

Ș.P. - Depinde de profesor... Sunt profesori care dau ceva lumii și atunci îmi place să îi numesc dascăli. Pentru ei, a fi profesor e nu numai o profesie, dar și o misiune. Ei dau ceva lumii, pentru că șlefuiesc spirite. Dar funcționarii cu diplomă de profesori iau ceva lumii. Un profesor rău te poate îndepărta de materia în care ai putea excela, prin care ai putea dăruia ceva lumii. De fapt, fiecare om trebuie să dea ceva lumii. M-ați întrebat despre experiența mea franceză... Iubesc această țară și iubesc țările în care viața unui om nu este numai o simplă statistică demografică, electorală sau contabilă. Iubesc acele țări în care viața unui om înseamnă și un suflet și o rotiță, parte a unui mecanism numit națiune.